

Í íåêîòîðûõ ñëîæíîñòþ ðàáîòû ñ äðåâíèìè ðóéïèñíûìè òåêñòàìè

Àâòîð îüüàà Ñåðääååíà ìäéïèìà
25.06.2008 à.
Íñëåäíå ìáííâéäíèå 12.07.2008 à.

Ôàçèñù à ôìðìàòå RTF (134.8 kB 2008-07-12 19:59:20) Ôàçèñù à ôìðìàòå PDF (151.55 kB 2008-07-12 19:58:28)

Đà Nẵng

ñ äðääâíèìè ðóéññéñíüù è ñäðñòàìè ñññýðÿæåíà ñ ðýäíî íðñaëå: 1) êåé èòåðäðíðåðèðíñåòú ñòíò èéè èííé íðñòí ñññðåðíèåðééñý ãðåðòè÷åññééé çíàé, 2) êåé ìåññéìåëüñí ãðääâéåðòíí èíàðþüèñéñý ñðåðäñòåðàìè íåðåðäåòú ãðåðòè÷åññééà ïññíáåííñòé íàïýòíééå (íàïðèíåð, íåñíåû÷íóþ èéëñàðóðó), 3) êåé íå áíññòè íøéåíîé å ãðääâíèé òåéñò íðé åâñí ñòåðéèåòéé (íåðàòííé èéè ýéåéòðíííé) (íðññóñé áóéåû, ñëñíà, ñòðññéé, åñíåðåéåíèå èéè ñòåðéèåû è ò. ï.).

Öåëü

Åñòü

Óyá ñooááíòíà, àñíèðáàòíà, éíòíòdu á ñâíèò íao-÷íûò èçùñéàíèýò íðääíí-÷èòàþò ðàáòòàòü íá ñ ðåéñòàìè, à ñí ñéíàðýie. Íåññííáííí, òàéíé òëí ðääíòò ïðiuá, òàé èâé áûáðéà íáíðöíèé ñäííûò èç ñéíàðýie
ýéâéoðíííé ááçú íaiííáí íáéä-÷àåò è óñéíòýåò íðöiaññ ðääíòu. Íáíàéí ã òàéíí
ñéó-÷àå èåáéí ñòàòü æåðåâé-÷óæíé ïøèáéé (íäíðèíåð, ñíá-÷àòéé èééé ïøèáéé ëå-÷àòíûò
èçääíéé íåðåíñyòny íáíðuèéàé à ýéâéoðíííá èçäàíéå, íðè-÷, íá ñíøüéí
éííèðóþòny íåðåíñòàòéé íðéäéíäéà, íí è íåðåäéí áíñyòny ííáûá). Éðííà òíäí, á
ýéâéòðííúá ñéíàðé, èâðàéíäé, áàçú áäííûò íðiuá áíáñòé èçìáííèý è èñíðàâéäíèý.
Ááçóñéíàíí, íðiuá, íí íðé óñéíàéé, -óí ïøèáéé èééé íao-÷íñòé íáíàðóæåíû ëéáí
àâòíðíí (ââòíðàíè), èéáí ííëüçíâàðåéýie.

Niiðíugá

Ííâíóù ìíâðâðíðâðâðéè ðóéëñííâí òâéñòà. Â ñéâàðâðâðâðâðóññéíâí ýçûéà XI–XIV ââ. íâðâæéí èñííëüçâíâíéâ ïðèïåðíâ èç Òðíèöéíâí ñáíðíéèâà XII–XIII ââ. Íäíàéí íâíèñâíéâ íâéïòíðûñ ñéâà ã öèoâòâð ëç òâéñòâí ñáíðíéèâ ÿâéÿâòñý ëéâí ñíðíùì, èéâí ìòéâí-íûì. Ñíðíùâ ãíðññû ïðôíâðâðéè ñâýçâíû ñ òâí, -òí ðóéñíèñû Òðíèöéíâí ñáíðíéèâ ñíðâðâðéèâñû íâ ï-âíû ïðîðíøí. xâñòü áóéâ è ñéâ ðàññíëûéàñû, ñò, ðéâñû, íñüïâéàñû è ò. i. ïðèââä, íâéïòíðûñ ïðèïåðû ëç ñéâàðý äðâðâðâðóññéíâí ýçûéà XI–XIV ââ.

1) Èúäå iöäçüöžùèè îoáâû1. êää ãííóøàþùèèñ áë=ãî÷üñòèþ. êää iízùèèñ iíóäðè áûòè [Ñéïâàðü 1991, Ò. 4: 347] è (r)lt ght#mhz022 0E,0u]s1| rlt uy0Eif.o22cz\ ,k=u0Ÿmcn2.| rlt vyo22cz v0Elh(2) ,]sn2| 20, 17–19. îäíàêî â

ðóðéitíèñè íåððåàÿ ÷ àñòü áûâäæáíííñi ñéïàà íðåêòð÷åññéè íå ñíððåíèëàñü[1].
Áóéâú á êííðå ñòðíèé ðåñíëüéèñü. È åñèé åù, ííæíí íðåäíííëæòü, ÷òî á êííðå
ñòðíèé áæéñòåèòåëüíí êíäää-òí áûëà áóéâà ê, òí í íàëè÷èé áóéâú ú
áííðèòü áðþÿ èé áíçíííæíí. Ííññíäýüéè è íå áûçüñâþþùéè ñíííáíéè áàðéàíò áëÿ
èéëþñòðåðöèé ñéïàðííñi ñòàðöüé ííà íàçâàíèåí «éúäå» á Òðíèøëíí ñáíðíèéå XII
íàíðéíàð, íà è. 15 íå.: yt 2vfnml r]lt ukfdjs g0l]rk0y2n2| 15 íå., –9.

2) È

íéêòòí ãáá íá lïæáòòú iðåèòè. íé 7(ò) íáñú êú âáìú. íé 7(ò) áàñú êú âáìú [þòàé!] [Nëéâàðü 1991, Ò. 4: 343]. lï-åðòàíéá íáðâíé áóéâú á áûäääéáíííí ñëíâå á ðóéííèñé íá÷, òéí. lù lïæáí íðåäííííæéòú íá óíéüéí ííèñéó, êáé ýòí ñääéàéé ññòåâéòåéé ñëíâåðý, íí è òí, ÷òí íá íáñòå íáñòíéíáíéý âáìú íá ñáiíííí ááéá íáéñáíííí íáíú: 2 y2rn0;t yt v0;tnm ght2n2| y2 8| ñéó÷-àé, êíääá

íà-åððoáíèå áóéâú í íaïílèiåò ê (íäïðeìåð, y2rn0;t 5 ía., 23), ÷òî, íí
âññåé ååðßýòíñòè, íáóñëíâæåíí åððåâíñòüþ íaiýòíèéà è íñíáåíí íeïòèí ñíñòíýíèåí
ååí ìøääéüíûò ÷åñòåé.

3) Îñòàâëü ïåðõú ïåðåæþ è âúcz êëþ÷à íåáåñüíû1 [Ñëîâàðü 1991, Ò.

4: 523]. Á ðóéiñeñé íá÷-ðòàíèá íññéåäíáé áóéåú á ñéíáîòðíá èéþ-à ñìàçàíí, íí í-åíü íáíííéíåò þñ íàëüé: Ocnfdkm gtnh”[2] vt\ht;.. 2 d#z rk.Ÿ(z) yt,tcmy|s1| 16 íá., 1–2.

Íiáð-àòðèé-íòèáéè. Ñðääè íæáéíéäå ÷ àñòi áñòðå÷ àåíüö ïiå÷àòðé
íiæíí áûäåééòü íæíèñàíéå í áiåñòi ú, ü áiåñòi ú èéè
íæíàíðíò. Íiáðéí èç-çå ïiáðíüö ïiå÷àòðé íiæåò áiçíééíöü ïøèáí÷íå
íðääñòåäééíéå íá íòðíäðåòé èíaiýöíééå. Òáé, íiyäéýþöny eíæíüå íðèíåðü áièáééçäöè
ðääööéðíåáíüö (íí ïiåééèøé ðääé ñâí) ïjö áä èæåíåöü ãí áuúí Íñéíåðü 1990. Ò.

3: 499]: â ðóêîñèñé ñíþç íí ìáieñáí ñ ðääööèðíâáíúi [ááäðääááð ýäà: y] g0dtk2i2 hf,e\ cd0`v0E lf 2;tytnm `u0 d]y] h@1|2y0
16 íá., 5–6) eéè iðääñíëæáíéá íá ìòðåæáíéé áéáíüy (Ëþáz èñéðúí1âi. äæéå÷å `ñòü àòú áñzéïâi ãð@ðâ [Néïâàðü 1991, C
4: 169], òiñää áéâé â ðóêîñèñé iðéåäå, ííay ñiñòåâéòåëýìe ñéïâàðý öèòåòå áûñäéýæò
òåé: K,,z 2crhmy1u0] lfkt&Yum!; ` cnm 7n] dczr0u0\ uh@[f_ 121 íá, 3–4).

Íåîáû÷íûå

еëааòоòðû. Åñòаñòåäííï, –òï iðë iøáëëéëæöèë äððåäíéö ðåëñòïà íåâçïïæíï iñéïñòöþ
iððåääàòü äððåòè–ñåñéïà ñåìàíåðäçëå íàìëòéëà, òåë èåë äëÿ ýòéë öåëëë iñòðåáíâæëïñü
áú ñïçääåàòü ñåéë ñðëéòò äëÿë èåæäëëé ñðéëëñè. Èðïïà õíàí, ìõñóñòåòåò
iñðå–åíü eëäàòòð, –òï iñ çàå–åíéþ iññæò ñññéäåíâòåëëé, yâëëýåðñý ññóùåñòåäííï
iðíáëåëíé. Iñëòíò iñáòñïàëíí iñðåòèòù åíéìàëéà íà íåíëñàëéà íåéòòðûò eëäàòòð,
iñðåññòåàëäííûò å Õðíëòëëíí ñåíðíëëå XII–XIII åâ..:

1)

âûÐàæåíèå «íûíå è ïðèñíî»;

2)

ëèãàòóðà «þñ ìàëüé éîòèðîàíüé ïáîðîòíüé»[3].

1. Íúíå è ïðèñíî. Èàê

Íðàáðéèí, á ðóðéñöðàò á ñéti Óðíðéðéí íðá ñáðíðéèá áûðàæðáièá íúá è íðéñíí
íðéðáðñý lïeñíñöþ, ááç éàéèö öðéí ñíðóðàùáíéé (íá ðéðéíð, y]sy1 2 gh2cy0 11, 6, y]sy1 2 ghq\cy0 13 íá., 23–24). Íáíàéí íà è
íðáðñòàðéäíí èéðáðóðííá íàíðéí ñáðíðéèá íðéñíí: y]s gh2cy0.
Áðíðáy ð-àññöü áéðáðàðá û íðáðáðñíðéò á èéðíèþ ñ íáééñíí áðáððó ñíðáðàà íàéðáâí,
íðé- ì íðáðñíðéæðáièá áéðáðàðá ñéli ñáðóðé- ì íàééñíí óðûðá- ðéè áóéâú í, íí á
çáðéèáëüíí lïðáðàæðáièé. Áóéâá í èíáðáò ñéíðáííþ ðéðûðá- ðéó, êíòíðáy
ííáíèíàðñý ñéáðà íàíðáðâí, à íðáðáðý óáééí, ííáý ñòðáíéá íàíðáðâííþ ýâéýðóñý
ñíðéíéé áóéâú ð. Áééíí è çáðóðáíí? Þ ñíæðéæðáièþ, áðáðéâàðóíûð ððáðòð- ðñéèëð
ñðåðñòà á ðíñòðííûð èéðééë- ðñéèëð ððéðððáð íá íàøéññü.

2. **РН**

Iàëüé éíòèðíààíúé íàëüé íàëüé. Å òåëèíä äëÿ Òðíèöëtäi ñäåðíèëà èñíñëüçïààíèå
 þñä åíëüøïäi è éíòèðíààíúó þñä íå òàðàëòåðí. Iáíäéíi ïi ñíååðøäíí ååðííó
 çàìå=àíèþ È.È. Nðäçíåâñëtäi, «íåëîòðûå ñòàòùë lñíñyò íà ñååå =åðòû ýçûêà
 þñäíäíäi iëñüìä» [Nðäçíåâñëèé 1873: 204]. Òàé, íå èëñòå 68 óíñòðåáé, í þñ åíëüøïé
 éíòèðíààíúé: fkf9s\$[4] 68, 3, þñ Iàëüé

éíòèðíâàííûé ôèááðèðóåò â ñéâáóþùáì íðéíàðå: h];f 2 nmk3 yf g0ck0Eimcnd0 69 íá., 9. Íí êðííà òðåäèöèííúõ
éíòèðíâàííûõ þñíâ, â Óðíèöéíí ñáðíèéå XII–XIII âá. áâàæäú
âñòðå-àáðñý óííòðåáæáíèå þñà ìàéðíâí éíòèðíâàííûõ íáðòííåí: Xmhý0h2#mwm [0nzs Ÿ2cn0vm g0cn0\vm | ct,t , #@ gh2cd
2#d0\k2n2 | f yt g0hf,kzsn2cz cnh ¿nmv] 67 íá., 14–17. Â ñéâàáðå È. È. Ñðåçíâññéíàí çáôéêñèðíàí áéàáíè ïðåäæíøñ
[Ñõåçíâññééé

[Neşriatname] 2003, Ö. 2: 1205[5][6] ñ à

éîòèðîâàíûì à ìåñòà þñà ìàëîâî éîòèðîâàíûì à íáîðòíûâî. Èñõîäÿ èç ýóïâî, ñ

áíèüøřié áíèåé áâðíýoříñòe ìíæří áíâíðèöü ń òří, ńòří ěeãàòóðà þñ íàëüé
éíòeříâàíüé íáíðioříüé (zs) ýâeýaõňy áðàòe-åñêèì
áâðèàíöí à éíòeříâàíříří (1).

Êàê âèäíî

èc òiâi íááiëüöfâi ÷eñéä iðéâåä, ííûö íáie iðéiâðfâ, iðé iðáëèéàöè è âñâñâi
 ðóéïíëññfâi iàïyöièéà èëë èââi ÷añòåé íââïçïæñi èçâåäæàöù iøèâiè è iñâ÷àòfâ
 (ñièññfâ). Iá yòi âñòö ðÿä íáúâèòéâíûö è ñoáúâèòéâíûö iðè÷éí. È íáúâèòéâíûö iðè÷éíà
 iòiññèöñy iðáéâià iðââéëüñfè èíóâðiðâòàöè iðiññi ñiððâièâðâññy ðóéïíëññfâ
 òâéñòà, è ñoáúâèòéâíûö íââièàòâåëüññiñöù iðââéëüñfâ ãâòiðà/èçâàðâäëy èëë öâëfâi
 èíéëâéòéââ. ïñòà, òñy òièëüñi ñiððâièòüñy è eäââæéò è iññòâðâòüñy íá ãññññèàöù
 iñâ÷àòfâ è iøèâiè à ãâæüñâéðâé ðââiòâ ñ ðóéïíëññiùè iàïyöièéàì.

À

çàêëþ÷åíéå ñëåäöåôå òåðàòèöü áîëìàíéå åù, íà íäíó ñóùåñòååíóþ ïðîáèåíó. Òåêñòû,
íàåðåííûå èéðèëëè-åññèìè ñðèòòåìè (íàïðèìåð, Novgorod), íàåðååéè íå ðàññíçíàþöñý îñèñéîâùè ïðîáðàìàè, -òî íå
íïçâíèÿåò íàññèìàëüíî ïðîáðóéòåíî èñïñëüçîàòü áîçïñæíñòè, êîòîðùè íåéäåäþò
ýéåéòðííûå ðåññòñû.

Ñïèñîê ëèòåðàòóðû

Ñëiâàðü 1990 – Ñëiâàðü äðââíâðóññêîâ ÿçûêà XI–XIV ââ. : â 10 ö. Ö. 3 (äíâðîâ@òåëüí–; èçæå÷èñz) / Äëåíà 1990. – 511 ñ.

Ñëîâðü 1991 – Ñëîâðü äðåâíåðóññêîâ ÿçûêà XI–XIV â. : à 10 ò. Ò. 4 (èçæèâàòè – îëåéè) / Äë. ðåä. Ð ðóñ. ÿc.. 1991. – 559 ñ.

Ñðåçíåâñêèé 1873 – Ñðåçíåâñêèé, È. È. Nâåäåíèý è çàïëñêè î ìàëèëçâåñòíûõ è
îáèçâåñòíûõ ïàìyòíèéâò: Náðíèé îñò÷áíèé XII â. / È. È. Ñðåçíåâñêèé //
Çàï. Èí. Ál. – 1873. – Ø. XXII, êí. 1, iøèëíæåíèå
13 – N 196–212

Ñõåçíåâñèéé 2003 – Ñõåçíåâñèéé, È. È. ìàòåðèàëü äëÿ ñëîâàðÿ äðåâíåðóññêïâî ýçûêà : â 3 ò. Ò. 2: È–; ï / È. È. Ñõåçíåâñèéé. – ï. : Çíàê, 2003.
–; 920 ñ.

Òèöïïèðîâ 1968 –; Òèöïïèðîâ, І. А. Эàòàëïå ðóññêèô è ñëàâýíñêèô ïåðãàìáíûô ðóêïïèñåé XI–XII ââ., õðàíýüèöñÿ à ìøåäåå ðóêïïèñåé àññóàðñòåâííîé áéàëëîòåèè ÑÑÑÐ è. А. È. Эáiëíà. x. III, äíí. (XII è êíí. XII–XIII ââ.) / І. А. Òèöïïèðîâ –; І : Эä-âî «Ííèà» 1968 –; Âûü. 30 –; № 93–98; 125–137

On certain difficulties working with
ancient manuscripts (using as an example the Trinity Miscellany of the 12th-13th
centuries)

Olga S. Pavmina

Ulyanov-Lenin Kazan State University,
Russia

There are a number of problems in the study of

ancient manuscript texts, such as the interpretation of graphic signs, adequate representation of unusual ligatures, and the revealing and subsequent non-admission of misprints or mistakes. This paper is devoted to consideration of these problems using examples from the Trinity Miscellany (Troickij sbornik).

[1] А́оेа́у, і́еіоіі нііоðаіеаøеаñý â
ðóèїіеñè Оðіеøеїіâ ніáðíеèа XII–XIII ââ., çääñü è äæéåå âçýòû â êðóаëûâ ніêіáêè.

[2] Іі аñáé áèäèїїñòè, åðú
іáðàçїâіі ïóð, і ïðеñіаæеїаіеý è í óçеїіó âåðòеèаëüїіé ÷åðòû, іåðаõїäýùåé
їїа іðýüì оãеїі â аїðеçїіðаëüїіþ, іаїðаæеїіþ â ніðіðїі ïðааðаñòâóþùåé áоeаáu.

[3] Іаçâаіеá іаêñеіаëüїі òî÷іі ïòðаæаåò
аðаôе÷аñеèé іаеèé óїіðаååë, іїіé â іаїÿòіеèа єеааòоðû.

[4] І.А. Оеоїіеðіâ іїеаааåò, ÷òî
еіоеðіâаіїїуé бñ аїеüøіé аõїæеò â ніñòаâ ееааòоðû, ніñòїÿùåé èç 2 è \$. Аіçиїæі, ýòî іðааїїеіæаіеá âаðії, òае еае іаæао s è \$ а
çàіаðіаý аїðеçїіðаëüіаý ееіеý è ðаññòїÿіеá іаæао s è \$ іаñеїëüї
іаíüøå, ÷аі іаæао 9 è s. Оіöý іаëүçў єñеëþ÷аòû, ÷òî â
ðóеїіеñе іðааñòааëаіû аâа ніаїñòїÿðаëüїûå аоeаáu (s\$), а íа èо аðаôе÷аñеèé ніеаâ (2\$).

[5] А ніїааðа аа, оñý іоіаðаоëý
ніõеаоїа.

[6] А еа÷аñòаâ ееëþñòðаоëè ніїааðіїе
ñòаòоüе іðеааааіа öеøаòа èç іаїааеоїа Аіоेїоа XI â.: íа іїðааë1òеñ1 ніðаñòаіü.